

بررسی رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته با کیفیت افشا، مدیریت سود و سودآوری در شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران

سید حسام وقفی*، مریم سلمانیان**، فرزاد مانیان***، علی فیاض****

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۶/۰۳

چکیده

معاملات با اشخاص وابسته یکی از عواملی است که موجب کاهش ارزش شرکت در بازار سرمایه می‌شود. اگر چه تمام معاملات با اشخاص وابسته فرصت طلبانه نیستند، اما نگرش غالب این است که از عوامل تأثیرگذار بر ریسک می‌باشند و سرمایه‌گذاران، قبل از انجام سرمایه‌گذاری برای آن اهمیت زیادی قائل می‌شوند. هدف از انجام این تحقیق تعیین رابطه بین "معاملات با اشخاص وابسته" با "رتبه افشاء"، "مدیریت سود" و "سودآوری" است. بر اساس مسئله نمایندگی، به دلیل جدایی مالکیت از مدیریت و وجود تضاد منافع بین این دو، معاملات با اشخاص وابسته می‌تواند موجب کاهش کیفیت افشا و ازدست رفتن ثروت سهامداران شود و مدیر برای سرپوش گذاشتن روی این انتقال ثروت، ممکن است به مدیریت سود اقدام کند. بنابراین در پژوهش حاضر از معاملات با اشخاص وابسته، به منزله متغیر مستقل و از معیار ارقام تعهدی اختیاری، در جایگاه متغیر وابسته استفاده شده است در این پژوهش تعداد ۱۱۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴ بررسی شده است. جهت آزمون فرضیه‌ها از مدل رگرسیونی خطی چند گانه استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، که بین "معاملات با اشخاص وابسته" با "رتبه افشاء" رابطه منفی و با "مدیریت سود" رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اما نتایج تحقیق وجود ارتباط معنادار بین معامله با اشخاص وابسته و سودآوری را تأیید نکرده است.

واژه‌های کلیدی: معاملات با اشخاص وابسته، رتبه افشاء، مدیریت سود، سودآوری شرکت.

طبقه‌بندی موضوعی: M41

DOI: 10.22051/jera.2017.9601.1255

* عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور نویسنده مسئول، (h.vaghfi2012@gmail.com)

** دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، (salmanian_20012@yahoo.com)

*** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قشم، (manyman@yahoo.com)

**** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، (alifayaz@yahoo.com)

مقدمه

تحقیقات و تحلیل‌های همه‌جانبه‌ی بازارهای اوراق بهادار و نتیجه‌گیری صحیح می‌تواند سرعت رشد و شکوفایی این بازارها را تحقق بخشد. بورس‌های معتبر دنیا نشان داده‌اند که در تأمین و جمع‌آوری سرمایه موفق بوده و این حاصل اعتماد سهامداران به بازارهای سرمایه و کارایی بازار است، به نحوی که مطمئن هستند سرمایه‌های آنها به هدر نرفته و سودهای معقولی به ارمغان می‌آورد. تحقیق پیرامون مقوله‌های مختلف موثر بر بازار سهام می‌تواند به تصمیم‌گیری صحیح سهامداران کمک کند و تخصیص بهینه‌ی منابع اقتصادی به نحو مطلوب‌تری صورت گرفته و وضع سرمایه‌گذاری بهتر گردد (قائمی و همکاران ۱۳۸۲). یکی از اقلام صورت‌های مالی که به عنوان معیار ارزیابی عملکرد و توانایی سودآوری واحد انتفاعی مورد توجه قرار می‌گیرد، «گزارشگری سود» می‌باشد سود یکی از مهمترین عوامل موثر بر تصمیم‌گیری‌های اقتصادی است، آگاهی استفاده‌کنندگان از قابل اتکا بودن سود می‌تواند آنها را در اتخاذ تصمیمات بهتر در مورد سودآوری و تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی یاری دهد (نیکومرام و پازوکی، ۱۳۹۴). اما محاسبه سود خالص یک واحد انتفاعی متأثر از روش‌ها و برآوردهای حسابداری است. اختیار عمل مدیران در استفاده از اصول تحقق و تطابق، برآورد و پیش‌بینی و همچنین اعمال روش‌هایی نظیر تغییر روش ارزیابی موجودی کالا، استهلاک سرقتی، هزینه جاری یا سرمایه‌ای تلقی کردن هزینه‌های تحقیق و توسعه و تعیین هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول از جمله مواردی هستند که مدیران می‌توانند از طریق اعمال آنها، سود را تغییر دهند و از یک طرف به دلیل آگاهی بیشتر مدیران از وضعیت شرکت، انتظار می‌رود به گونه‌ای اطلاعات تهیه و ارائه شود که وضعیت شرکت را به بهترین نحو منعکس کند. از طرف دیگر بنا به دلایلی نظیر ابقاء در شرکت، دریافت پاداش و...، مدیریت واحد انتفاعی خواسته یا ناخواسته ممکن است با دستکاری سود، وضعیت شرکت را مطلوب جلوه دهد. تحت چنین شرایطی سود واقعی با سود گزارش شده در صورت‌های مالی مغایرت داشته و رویدادی تحت عنوان مدیریت سود رخ داده است (نمازی و همکاران، ۱۳۸۹). از طرفی دیگر رتبه افشاء یکی از شاخص‌های بسیار مهم برای سرمایه‌گذاران می‌باشد که آنها را در انتخاب سهام یاری می‌کند بر همین اساس اصطلاح افشاء در گسترده‌ترین مفهوم خود به معنای ارائه اطلاعات درست و دقیق می‌باشد که یکی از این موارد معاملات با اشخاص وابسته است. که امکان دارد افزایش معاملات با اشخاص منجر به کاهش شفافیت و قابلیت اتکاء و در نهایت

مدیریت سود شود. بنابراین در این پژوهش به بررسی رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته، رتبه افشاء و شواهد مدیریت سود و سودآوری پرداخته می‌شود.

مبانی نظری

مدیریت سود عبارتست از هماهنگ نمودن آگاهانه سود تا بتوان به یک سطح یا روند مورد نظر دست یافت (بلکویی، ۲۰۰۰). کمیسیون مبادلات اوراق بهادار نیز آن را به صورت کاربرد اصول پذیرفته شده حسابداری به شکلی نامناسب تعریف کرده است. مدیریت سود زمانی اتفاق می‌افتد که مدیران از قضاوت خود در گزارشگری مالی و سازماندهی معاملات استفاده می‌کنند تا گزارشات مالی را در راستای گمراه کردن برخی ذینفعان و در مورد عملکرد اقتصادی بخصوصی در شرکت تغییر دهند یا بتوانند بر نتایج مفاد قراردادهای که مبتنی بر ارقام حسابداری است اثر گذارند (هیلی و والن، ۱۹۹۹).

با توجه به این موارد در بسیاری از تحقیقات کنونی حسابداری، مدیریت سود به عنوان نماینده کاهش کیفیت گزارشگری مالی در نظر گرفته شده است. معاملات با اشخاص وابسته نیز از موضوعات عادی تجاری و بازرگانی است. واحدهای تجاری، غالباً بخش‌های خاصی از فعالیت‌هایشان را از طریق شرکت‌های فرعی یا وابسته به انجام می‌رسانند و در سایر واحدهای تجاری برای اهداف سرمایه‌گذاری یا به دلایل تجاری - منافع کسب می‌کنند. این منافع به اندازه‌ای است که شرکت سرمایه‌گذار را قادر می‌سازد، بر مدیریت و تصمیمات عملیاتی شرکت سرمایه‌پذیر تأثیر بگذارد. همچنین روابط بین واحدهای تجاری وابسته ممکن است در شرایط دیگری هم تحقق یابد، همانند موردی که یک شخص، عضو هیئت مدیره دو شرکت مستقل باشد (فرقاندوست و یوحنا، ۱۳۷۲).

در صورتی که طرفین معامله با هم وابستگی داشته باشند، ممکن است استقلال موجود در انعقاد معاملات از بین برود. در بیانیه استانداردهای حسابداری مالی شماره ۵۷، افشای معاملات با اشخاص وابسته در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری تصریح شده است. رسوایی‌های مالی چند سال اخیر که در تعدادی از شرکت‌های بزرگ دنیا به وقوع پیوست، منجر به ورشکستگی آن شرکت‌ها (از جمله انرون و ورد کام)، از دست رفتن اعتماد سرمایه‌گذاران و نیز زیر سوال رفتن حرفه‌ی حسابداری گردید. بروز بحران در بورس و بازارهای مالی در ایالات

متحده باعث شد، قوانین و مقررات جدیدی جهت اعمال نظارت شدیدتر دولت بر عملکرد شرکت‌ها تدوین شود (قربانی، ۱۳۸۶).

در سال ۲۰۰۲ قانون حفاظت از منافع سرمایه‌گذاران و اصلاح رویه‌های حسابداری شرکت‌های سهامی عام ۲۰۰۲، معروف به قانون ساربینز-آکسلی به عنوان پاسخ مناسبی جهت مقابله با رسوایی‌های مالی شرکت‌های بزرگ و برجسته ایالات متحده به تصویب رسید. بخش ۴۰۲ این قانون الزامات افشای معاملات با اشخاص وابسته را مورد تجدید نظر قرار داد (کوآن و همکاران، ۲۰۱۰).

یک از دلایل رسوایی شرکت‌های بزرگ آمریکا، ضعف در گزارشگری مالی بود که از مهمترین آن‌ها ضعف در گزارش معاملات با اشخاص وابسته است. وجود معامله با اشخاص وابسته یکی از نشانه‌های حسابداری متهورانه می‌باشد. وجود معامله با اشخاص وابسته به عنوان یکی از دلایلی است که منجر می‌شود شرکت‌ها، گزارشات مالی خود را به طور مجدد ارائه نمایند (گوردن و هنری، ۲۰۰۵). به همین دلیل معامله با اشخاص وابسته از منظر دو تئوری قابل بررسی است:

فرضیه تضاد منافع: طبق این فرضیه، به دلیل جدایی مالکیت از مدیریت و وجود تضاد منافع بین این دو، معاملات با اشخاص وابسته ممکن است موجب از دست رفتن ثروت سهامداران شود.

فرضیه معامله کارآمد: طبق این نظریه، این معاملات ممکن است برای برطرف کردن نیازهای اقتصادی شرکت صورت پذیرد در نتیجه هیچ انگیزه‌ای برای مدیریت سود وجود ندارد (گوردن و هنری، ۲۰۰۵). با توجه به دو دیدگاه فوق گاهی انگیزه برای معاملات با اشخاص وابسته این است که دارایی‌های شرکت به نفع اشخاص وابسته از تملک شرکت خارج گردد و مدیر برای سرپوش گذاشتن بر آن اقدام به مدیریت سود نماید. اما رویکرد دوم حاکی از آن است که برخی اوقات برای دسترسی به تجربه، تخصص و مهارت منحصر به فرد اشخاص وابسته یا جبران خدمات، با آن‌ها معامله صورت می‌گیرد که در این صورت انگیزه‌ای برای مدیریت سود وجود ندارد. از طرفی دیگر رتبه افشاء یکی از شاخص‌های بسیار مهم برای سرمایه‌گذاران می‌باشد که آن‌ها را در انتخاب سهام یاری میکند بر همین اساس اصطلاح افشاء در گسترده‌ترین مفهوم خود به معنای ارائه اطلاعات است. حسابداران از این عبارت به صورت

محدودتری استفاده می‌کنند و منظور آنان انتشار اطلاعات مالی مربوط به یک شرکت در گزارشات مالی (معمولاً در قالب گزارشات سالانه) است. در برخی موارد، این مفهوم با هم محدودتر و به معنی ارائه اطلاعات است که در متن صورت‌های مالی منظور نشده است. انتشار اطلاعات ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت جریان وجه نقد، اغلب تحت عنوان شناخت و اندازه‌گیری مدنظر قرار می‌گیرد. بنابراین، در محدودترین مفهوم، افشای اطلاعات شامل تجزیه و تحلیل‌های مدیریت، یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی و گزارش‌های مکمل است (برتا و بازولان، ۲۰۰۸). عوامل و ویژگی‌های گوناگون مالی و اقتصادی می‌تواند بر روی میزان و سطح کیفیت افشا شرکت‌ها در مقاطع زمانی مختلف تأثیرگذار باشد. مدیران در مواقع مختلف با توجه به انگیزه‌ها، معیارهای مالی، وضعیت اقتصادی شرکت و در نظر گرفتن معیار هزینه-منفعت ناشی از ارائه افشا، سطوح مختلفی از افشا را فراهم می‌آورند تا بتوانند به اهداف و انگیزه‌های خود دست یابند. در این راستا تحقیقات و مطالعات زیادی صورت گرفته است و عوامل مختلفی همچون عوامل مرتبط با مدیریت، برخی مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی، هزینه اطلاعات محرمانه و ویژگی‌های مالی و محیطی شرکت‌ها مورد مطالعه قرار گرفته است (عمر و سیمون، ۲۰۱۱). به طور کلی رتبه افشاء یکی از شاخص‌های حائز اهمیت در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران می‌باشد بر همین اساس سرمایه‌گذاران به دنبال تمام اطلاعات از واحد اقتصادی هستند اما با توجه به تحقیق قجری (۱۳۹۲) نکته‌ای حائز اهمیت دیگر نحوه محاسبه رتبه افشاء می‌باشد که در ایران بر اساس قابل اتکاء بودن و به موقع بودن محاسبه می‌شود. بر همین اساس ممکن است که افزایش معاملات با اشخاص (خرید، یا فروش و...) منجر به کاهش شفافیت و قابلیت اتکاء شود زیرا به نظر سرمایه‌گذاران مدیر در اینجا از نفوذ نمایندگی خود بهره برده و منافع خود را ارجح بر منافع مالکان می‌داند. که این موضوع می‌تواند منجر به بی‌اعتمادی سرمایه‌گذاران و در نهایت خروج سرمایه از بازار سهام آن شرکت شود. با توجه به مطالب ذکر شده در مبانی نظری، سوالات مطرح در این تحقیق عبارتند از: آیا ممکن است مدیران با استفاده از معاملات با اشخاص وابسته اقدام به مدیریت سود نمایند؟ یا به عبارت دیگر آیا معامله با اشخاص وابسته می‌تواند یکی دیگر از انگیزه‌های مدیریت سود باشد؟ و آیا ممکن است مدیران با استفاده از معامله با اشخاص وابسته بر رتبه افشاء تأثیرگذار باشند؟ آیا معامله با اشخاص وابسته، سودآوری شرکت را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟

پیشینه پژوهش

مینگ و وانگ (۲۰۰۳) شواهدی را مبنی بر انگیزه مدیریت سود در شرکت‌هایی که دارای سطوح بالای معاملات با اشخاص وابسته هستند، یا برای جلوگیری از خارج شدن از لیست شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و یا قبل از صدور سهام جدید را ارائه کردند.

جیان و وانگ (۲۰۰۴) به بررسی تقویت سود از طریق معاملات با اشخاص وابسته در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار چین بین سالهای ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۲ پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که مالکان این شرکت‌ها از طریق معاملات با اشخاص وابسته در تقویت سود نقش داشته‌اند. آن‌ها نشان دادند که فروش به اشخاص وابسته در این شرکت‌ها جایگزین اقلام تعهدی اختیاری شده و شرکت‌هایی که معامله با اشخاص وابسته دارند، برای مدیریت سود به جای اقلام تعهدی از این معاملات استفاده کرده‌اند.

گوردن و هنری (۲۰۰۵) به بررسی رابطه بین مدیریت سود و معاملات با اشخاص وابسته پرداختند. آن‌ها با استفاده از اقلام تعهدی غیر نرمال مدیریت سود را اندازه‌گیری کردند، و معاملات با اشخاص وابسته را نیز از چهار منظر ارزیابی نمودند. نتایج نشان داد که نگرانی درباره معاملات با اشخاص وابسته فقط در بعضی از انواع معاملات با اشخاص وابسته وجود دارد و صرف وجود معاملات با اشخاص وابسته دلیلی برای وجود مدیریت سود نیست.

بر پایه نتایج تحقیق هنری و همکاران (۲۰۰۶) علاوه بر خرید و فروش کالا، خرید و فروش دارایی بین اشخاص وابسته نیز برای مدیریت سود و گزارشگری متقابلانه مورد استفاده قرار گرفته است.

کوآن و همکاران (۲۰۱۰) در طی پژوهشی به بررسی ارتباط بین معاملات با اشخاص وابسته و مدیریت سود، بر اساس یک نمونه شامل ۵۰ شرکت اندونزیایی در طی سالهای پرداختند. آن‌ها فرضیه تحقیق را بر اساس تئوری نمایندگی و تضاد منافع توسعه دادند. نتایج تجربی تحقیق آن‌ها نشان داد که شواهد آماری معناداری درباره رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و مدیریت سود وجود ندارد.

نین چن و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر قوانین افشا بر مدیریت سود ناشی از معاملات با اشخاص وابسته پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که به دنبال قوانین افشای

تصویب شده کشور تایوان در نوامبر ۲۰۰۰، در مدیریت سود شرکت‌های تایوانی که دارای معاملات اشخاص وابسته با شرکت‌های چینی بوده‌اند، کاهش رخ داده است. به طور کلی آن‌ها بیان کردند قوانین افشا، مدیریت سود را کاهش می‌دهد.

مین جونگ و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی تحت عنوان رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و مالکیت کنترل به این نتیجه رسیدند که معاملات با اشخاص وابسته در شرکت‌های کره‌ای بطور میانگین ارزش شرکت را کاهش داده اما این کاهش زمانی قابل مشاهده است که کنترل مالکیت زیاد بوده است.

ونگ و همکاران (۲۰۱۵) به بررسی کاهش یا افزایش ارزش فروش در معاملات با اشخاص وابسته بین گروه‌های تجاری مشابه پرداختند. آنها دریافتند که اینگونه معاملات باعث افزایش ارزش شرکت‌ها می‌گردد به استثنای شرکت‌هایی که دارای مالکیت دولتی، تعداد زیادی مدیران عالی رتبه یا انگیزه‌های فرار مالیاتی هستند. همچنین آنها پیردند افرادی با استفاده از رانتهای اطلاعاتی در جهت محدود نمودن ارزش سهام سهامداران اقلیت می‌باشند و هم چنین آنان بیان کردند، بین ساختار مالکیت و فرارهای مالیاتی با معاملات اشخاص وابسته رابطه متقابل وجود دارد.

خلعتبری و همکاران (۱۳۹۱) طی تحقیقی با عنوان "بررسی اثر معاملات با اشخاص وابسته بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" اطلاعات مربوط به ۸۵ شرکت بین سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ را بررسی کردند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که وجود معاملات با اشخاص وابسته اثری منفی بر عملکرد مبتنی بر شاخص کیو توبین دارد و در مورد عملکرد مبتنی بر ارزش افزوده اقتصادی، رابطه معناداری بین متغیرها وجود ندارد و عملکرد مدیریت چندان تحت تأثیر وجود معاملات با اشخاص وابسته قرار نمی‌گیرد.

خدای پور و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر الزامات افشای استاندارد حسابداری شماره مصوب سال ۱۳۸۶ بر معاملات با اشخاص وابسته در خصوص فروش کالا و دارایی طی دو دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۸۵ (قبل از الزامات افشا) و ۱۳۸۶-۱۳۸۹ (بعد از الزامات افشا) پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق آن‌ها نشان داد که ضریب ارزشی سود برای شرکت‌های فروشنده‌ی موجودی کالا به اشخاص وابسته بعد از تصویب الزامات جدید افشا کاهش یافته است و

همچنین ضریب ارزشی سود ناشی از فروش دارایی به اشخاص وابسته در دوره بعد از الزامات افشا نسبت به دوره قبل از الزامات افشا کاهش یافته است.

دارایی و داودخانی (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر معاملات با اشخاص وابسته بر ارزش شرکت پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق بیان می‌دارد که بین معاملات با اشخاص وابسته و ارزش شرکت رابطه‌ی معنادار و منفی وجود دارد. بین بازده نقدی سهام و اندازه‌ی هیئت مدیره با ارزش شرکت رابطه‌ی معناداری وجود ندارد و بین اهرم مالی با ارزش شرکت رابطه‌ی معنادار منفی و بین بازده داراییها با ارزش شرکت رابطه معنادار مثبتی وجود دارد.

اسماعیل زاده مقری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر معاملات با اشخاص وابسته بر سود سهام نقدی پرداختند. بدین منظور از ۹۶ نمونه از شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است و با استفاده از رگرسیون حداقل مربعات معمولی این نتیجه حاصل شد که معاملات با اشخاص وابسته بر سود سهام نقدی اثر معکوسی دارد و شرکتهای دارای معاملات با اشخاص وابسته بیشتر، سود سهام نقدی کمتری پرداخت کردند .

زمانی (۱۳۹۵) مطالعه ارتباط فاکتورهای تعیین کننده سطح افشای معاملات با اشخاص وابسته در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را انجام دادند. وی اظهار می‌دارد هدف بررسی رابطه بین فاکتورهای (حاکمیت شرکتی، اندازه شرکت، کیفیت حسابرسی، مالکیت نهادی، اهرم مالی) تعیین کننده سطح افشای معاملات با اشخاص وابسته است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی با افشای معاملات با اشخاص وابسته ارتباطی وجود ندارد، کیفیت حسابرسی با افشای معاملات با اشخاص وابسته ارتباطی ندارد. همچنین مالکیت نهادی و اندازه شرکت ارتباط مثبت و معناداری با افشای معاملات با اشخاص وابسته دارند. علاوه بر این اهرم مالی با معاملات با اشخاص وابسته ارتباطی ندارد.

عباس زاده و همکاران (۱۳۹۶) رقابت در بازار محصول، معاملات با اشخاص وابسته و بهای خدمات حسابرسی را مورد آزمون قرار دادند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد میان معاملات با اشخاص وابسته و بهای خدمات حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و رقابت در بازار محصول، موجب کاهش این رابطه نمی‌شود

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌ها و مدل آزمون تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد؛

فرضیه اول

بین معاملات با اشخاص وابسته و رتبه افشا رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم

بین معاملات با اشخاص وابسته و شواهد مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم

بین معاملات با اشخاص وابسته و سودآوری شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

مدل آزمون فرضیه‌های پژوهش

مدل‌های زیر جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

مدل آزمون فرضیه اول:

$$DIS_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{it} + \beta_2 OSI_{it} + \beta_3 BF_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه دوم:

$$DAC_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{it} + \beta_2 OSI_{it} + \beta_3 BF_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل آزمون فرضیه سوم:

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{it} + \beta_2 OSI_{it} + \beta_3 BF_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

RPT = معاملات با اشخاص وابسته در سال t و در شرکت i

DAC = اقلام تعهدی اختیاری در سال t و در شرکت i

DIS = رتبه افشاء در سال t و در شرکت i

ROA = نرخ بازده دارایی‌ها در سال t و در شرکت i

OSI = مالکیت نهادی سهام در سال t و در شرکت i

$BF =$ ساختار هیات مدیره در سال t و در شرکت i

$SIZE =$ اندازه شرکت در سال t و در شرکت i

$LEV =$ اهرم مالی در سال t و در شرکت i

$\varepsilon =$ خطای اندازه گیری در مدل

روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ روش همبستگی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد، پژوهش حاضر در زمره تحقیقات توصیفی حسابداری به شمار می‌رود. به علاوه با توجه به اینکه از اطلاعات تاریخی در آزمون فرضیه‌ها آن استفاده خواهد شد در گروه تحقیقات غیر آزمایشی طبقه بندی می‌گردد. همچنین تحقیق حاضر به لحاظ معرفت شناسی از نوع تجربه گرا، سیستم استدلال آن استقرایی و به لحاظ نوع مطالعه میدانی - کتابخانه ای با استفاده از اطلاعات تاریخی به صورت پس رویدای (یعنی استفاده از اطلاعات گذشته) می‌باشد.

متغیرها و نحوه محاسبه آنها

در این پژوهش به بررسی رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته، رتبه افشاء، مدیریت سود و سودآوری پرداخته شده است بر همین اساس متغیر مستقل تحقیق معاملات با اشخاص وابسته و متغیرهای وابسته رتبه افشاء و شواهد مدیریت سود و سود آوری است. همچنین متغیرهای کنترلی مالکیت سهامدار نهادی، ساختار هیات مدیره، اندازه شرکت، اهرم مالی می‌باشد که تعریف متغیرها به شرح زیر است:

متغیرهای وابسته

متغیر وابسته در این پژوهش کیفیت افشاء، مدیریت سود و سودآوری است که به شرح زیر محاسبه می‌شود:

کیفیت افشا

در این تحقیق برای اندازه‌گیری کیفیت افشاء از امتیازهای سالیانه ای که بورس اوراق بهادار برای شرکتهای پذیرفته شده در بورس ارائه می‌کند، استفاده می‌شود این امتیازات بر اساس قابل اتکاء بودن و به موقع بودن است (نوروش و حسینی، ۱۳۸۸).

مدیریت سود

در این تحقیق برای محاسبه مدیریت سود از اقلام تعهدی اختیاری استفاده می‌شود، که برای محاسبه اقلام تعهدی اختیاری از مدل تعدیل شده جونز (جونز، ۱۹۹۱) که توسط دچو و دیچو، پایه ریزی گردیده استفاده می‌شود (دچو و دیچو، ۲۰۰۲). زیرا نتایج تحقیق نیکو مرام و همکاران، که در مورد ارزیابی مدل‌های مبتنی بر اقلام تعهدی برای کشف مدیریت سود صورت گرفت، نشان داد که ویرایش‌های بعدی مدل جونز از توان قابل قبولی برای کشف مدیریت سود برخوردارند (نیکو مرام و همکاران، ۱۳۸۸). این مدل به شرح زیر می‌باشد:

$$\left(\frac{TA_{it}}{A_{it-1}}\right) = \alpha_1 \left(\frac{1}{A_{it-1}}\right) + \alpha_2 \left(\frac{(\Delta REV - \Delta REC)}{A_{it-1}}\right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE}{A_{it-1}}\right) + \varepsilon_{it}$$

در رابطه شماره یک TA_{it} : جمع کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t که از حاصل سود خالص قبل از اقلام غیر مترقبه منهای وجوه نقد عملیاتی بدست می‌آید.

A_{it-1} : جمع کل دارایی‌های شرکت i در سال $t-1$

REV: تغییر در آمد شرکت i بین سال $t-1$ و t

REC Δ : تغییر در حسابداری دریافتی شرکت i بین سال $t-1$ و t

PPE: دارایی‌های ثابت شرکت i در سال t

در این مدل ابتدا α_1 ، α_2 ، α_3 پارامترهای برآورد شده مختص شرکت از طریق روش تخمین حداقل مربعات در فاصله زمانی بیشتر برآورد شده و پس از آن برای دوره زمانی تحقیق مورد آزمون قرار گرفته. در این مدل شاخص (اقلام تعهدی اختیاری) همان قدر مطلق، جمله خطا (ε) می‌باشد (کوتاری و همکاران، ۲۰۰۵).

سودآوری (نرخ بازده دارایی‌ها)

که از تقسیم نسبت سود خالص به مجموع کل دارایی‌ها بدست می‌آید.

متغیر مستقل

متغیر مستقل در این پژوهش معاملات با اشخاص وابسته است که در این تحقیق برای محاسبه این متغیر از نسبت جمع کل مبالغ معاملات با اشخاص وابسته بر کل دارایی‌های اول دوره استفاده می‌شود (کامیابی و همکاران، ۱۳۹۳).

متغیرهای کنترلی

با توجه به مدل ری‌دیک و ویتد (۲۰۰۹) و چنگ و همکاران (۲۰۱۲) این دو متغیر به عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته می‌شوند.

مالکیت سهامدار نهادی

متغیر سهامداران نهادی مطابق تعریف بند ۲۷ ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار در این تحقیق بانک‌ها، شرکت‌ها و هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد سهام منتشر شده را در دست داشته باشد

ساختار هیئت مدیره

در این تحقیق برای محاسبه ساختار هیئت مدیره از نسبت مدیران غیر موظف به کل اعضاء استفاده می‌کنیم.

اندازه شرکت

معیارهای مختلفی برای اندازه‌گیری متغیر «اندازه شرکت» وجود دارد که عبارتند از: مقدار کل دارایی‌ها، میزان فروش و تعداد کل کارکنان (یعقوب نژاد و جوادی، ۱۳۸۸). در این تحقیق اندازه شرکت با استفاده از لگاریتم طبیعی ارزش بازار شرکت محاسبه می‌شود.

اهرم مالی

که از تقسیم کل بدهی بر کل دارایی بدست می‌آید.

جامعه و نمونه آماری

قلمرو مکانی این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که در بازه زمانی ۵ ساله، صورت‌های مالی سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. روش نمونه برداری در این پژوهش مبتنی بر روش غربالی (حذف براساس محدودیت‌های مطرح شده در تحقیق) است. بدین ترتیب شرکت‌های جامعه آماری که شرایط زیر را دارا بودند به عنوان نمونه آماری انتخاب و مابقی حذف شده‌اند. نمونه انتخابی شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که شرایط زیر را دارند؛ ۱: شرکت‌هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه باشند؛ ۲: تاریخ پذیرش شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران قبل از سال مالی ۱۳۹۰ باشد. ۳: بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ تغییر سال مالی نداشته باشند. ۴: به دلیل ماهیت متفاوت، جزء مؤسسه‌های مالی، سرمایه‌گذاری و بانک‌ها نباشند. ۵: اطلاعات مالی موردنیاز برای انجام این پژوهش را در دوره زمانی مورد بررسی به طور کامل ارائه کرده باشند. با توجه به بررسی‌های انجام شده، تعداد ۱۱۲ شرکت در دوره زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ حائز شرایط فوق بوده و برای نمونه آماری انتخاب شدند.

تحلیل داده‌ها

نگاره زیر نتایج حاصل از آمار توصیفی متغیرهای تحقیق برای ۱۱۲ مشاهده به شرح زیر می‌باشد:

نگاره (۱). آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر ویژگی	معامله با اشخاص وابسته	مالکیت نهادی	اندازه شرکت	اهرم مالی	نرخ بازده دارایی	رتبه افشا	مدیریت سود
میانگین	۰/۳۴	۷۰/۲۵	۹/۴۵	۰/۶۳	۰/۲۰	۶۹/۰۱	۰/۶۳
میانه	۰/۳۱	۷۱/۵۲	۹/۸۰	۰/۶۶	۰/۲۱	۵۰/۱۱	۰/۶۶
حداکثر	۰/۵۲	۱۰۰	۱۲/۳۰	۱/۹۸	۰/۶۱	۹۱/۰۹	۱/۲۳
حداقل	۰/۰۰۲	۰	۸/۱۰	۰/۱۲	-۰/۲۷	۶	-۰/۱
انحراف معیار	۰/۶۲	۷/۳۰	۰/۸۶	۰/۲۵	۰/۲۲	۱۶/۳۰	۴/۲۲
دامنه تغییرات	۰/۵۱۸	۱۰۰	۴/۲۰	۱/۸۶	۰/۸۸	۸۵/۰۹	۱/۲۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نگاره (۲). آزمون ریشه واحد با استفاده از آزمون لوین

متغیر	مقدار آماره t	سطح معنی داری
مدیریت سود	-۸۶/۰۲	۰/۰۰۰۰
نرخ بازده دارایی ها	-۴۲/۲۰	۰/۰۰۰۰
رتبه افشاء	-۳۰/۰۱	۰/۰۰۰۰
معاملات با اشخاص وابسته	-۸۹/۵۵	۰/۰۰۰۰
مالکیت سهامدار نهادی	-۴۵/۵۸	۰/۰۰۰۰
ساختار هیات مدیره	-۱۲/۴۵	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	-۱۵/۱۷	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	-۲۹/۲۲	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به نتایج ارائه شده در نگاره ۴ تمامی متغیرهای پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد از مانایی برخوردار می‌باشند.

نگاره (۳). ماتریس همبستگی پیرسون برای متغیرهای کمی تحقیق

	RPT	OSI	BF	SIZE	ROA	LEV	DIS	DAC
RPT	۱/۰۰							
OSI	۰/۲۰	۱/۰۰						
BF	-۰/۰۸	-۰/۱۲	۱/۰۰					
SIZE	۰/۰۱	-۰/۱۰	۰/۰۶	۱/۰۰				
ROA	-۰/۰۲	-۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۱۴	۱/۰۰			
LEV	۰/۱۴	۰/۲۶	-۰/۱۳	-۰/۲۹	-۰/۲۱	۱/۰۰		
DIS	-۰/۰۳	۰/۰۹	-۰/۰۱	-۰/۰۵	۰/۰۸	-۰/۱۴	۱/۰۰	
DAC	۰/۱۰	۰/۱۲	-۰/۰۳	-۰/۰۴	-۰/۰۱	۰/۰۵	۰/۱۰	۱/۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

در مرحله بعد برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های رگرسیون چند متغیره استفاده می‌شود:

نتایج آزمون فرضیه اول

بین معاملات با اشخاص وابسته و رتبه افشاء رابطه معناداری وجود دارد.

$$DIS_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{i,t} + \beta_2 OSI_{i,t} + \beta_3 BF_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_6 LEV_{i,t} + \varepsilon_{it}$$

نگاره (۴). نتایج آزمون فرضیه اول

نام متغیر	نماد متغیر	ضرایب (Coefficient)	آماره (t-Statistic)	Prob
مقدار ثابت	C	۰/۰۱۶	۰/۳۱۹	۰/۷۴
معاملات با اشخاص وابسته	RPT	-۸/۸۶۲	-۳/۶۶۴	۰/۰۰۰
مالکیت سهامدار نهادی	OSI	۲/۲۳۵	۳/۰۹۵	۰/۰۰۲
ساختار هیات مدیره	BF	-۱/۶۲۰	-۱/۹۷۵	۰/۰۴
اندازه شرکت	SIZE	-۴/۶۹۱	-۱۸/۰۷۱	۰/۰۰۰
اهرم مالی	LEV	-۰/۰۰۱	-۳/۷۶۴	۰/۰۰۰
ضریب تعیین	R Squar	۰/۴۵		
ضریب تعیین تعدیل شده	Adjusted R Square	۰/۴۰		
دوربین واتسون	Durbin-Watson	۲/۱۷		
آماره F	F	۳/۰۲	۰/۰۰۰ Prob.	
آماره Hausman	Hausman	۲۰/۲۵	۰/۰۰۳ Prob.	
آماره F-limer	F-limer	۷/۶۹	۰/۰۰۰ Prob.	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به نتایج آزمون فرضیه‌ی اول که درنگاره (۵) ارائه شده است، سطح معنی‌داری آماره F-limer (۰/۰۰۰) کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده، بنابراین روش داده‌های پانلی نسبت به روش داده‌های پولد ارجحیت دارد. همچنین با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آماره H-hausman (۰/۰۰۳) کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده، روش رگرسیون با اثرات ثابت نسبت به روش رگرسیون با اثرات تصادفی ارجحیت دارد. در مرحله بعد با توجه به اینکه آماره F (۰/۰۰۰) دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) می‌باشد، بنابراین رگرسیون قدرت تبیین دارد. همچنین با توجه به اینکه متغیر معاملات با اشخاص وابسته (متغیر مستقل) دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) بوده و با رتبه افشاء دارای رابطه می‌باشد بر همین اساس معاملات با اشخاص وابسته با رتبه افشاء دارای رابطه منفی و معنادار می‌باشد.

همچنین از متغیرهای کنترلی، مالکیت سهامدار نهادی دارای رابطه مثبت معنادار و اندازه و اهرم رابطه منفی معنی دار با رتبه افشاء می‌باشد. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین متغیرها مشکل خود همبستگی وجود ندارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد که تغییرات در متغیرهای مستقل و کنترلی نماینگر ۴۰ درصد تغییر در متغیر وابسته است.

نتایج آزمون فرضیه دوم

بین معاملات با اشخاص وابسته با شواهد مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد.

$$DAC_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{it} + \beta_2 OSI_{it} + \beta_3 BF_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

it

نگاره (۵). نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	نماد متغیر	ضرایب (Coefficient)	آماره (t-Statistic)	Prob.
معاملات با اشخاص وابسته	RPT	۰/۲۲۸	۰/۵۴۱	۰/۰۰۰
مالکیت سهامدار نهادی	OSI	۰/۰۱۷	۳/۰۱۵	۰/۰۰۲
ساختار هیات مدیره	BF	-۰/۱۳۵	-۹/۳۴۲	۰/۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۰/۱۸۱	-۴/۴۵۶	۰/۰۰
اهرم مالی	LEV	-۰/۳۵۷	-۷/۵۱۴	۰/۰۰
مقدار ثابت	C	۰/۰۰۰۷	۰/۹۶۸	۰/۰۰
ضریب تعیین	R Squar		۰/۳۸	
ضریب تعیین تعدیل شده	Adjusted R Square		۰/۳۴	
دوربین واتسون	Durbin-Watson		۱/۷۹	
آماره F	F	۱۵/۴۱		۰/۰۰Prob.
آماره F-limer	F-limer	۱/۴۰		۰/۳۸Prob.

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به نتایج آزمون فرضیه دوم که در نگاره (۶) ارائه شده است، سطح معنی‌داری آماره F-limer (۰/۳۸) بیش از سطح خطای مورد پذیرش (۵ در صد) بوده، بنابراین روش داده‌های پولد نسبت به روش داده‌های پانلی ارجحیت دارد. در مرحله بعد با توجه به اینکه

آماره $F(0/000)$ دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) می‌باشد، بنابراین رگرسیون قدرت تبیین دارد. همچنین با توجه به اینکه متغیر معاملات با اشخاص وابسته (متغیر مستقل) دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) بوده و با شواهد مدیریت سود دارای رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. اساس معاملات با اشخاص وابسته با شواهد مدیریت سود دارای رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. همچنین از متغیرهای کنترلی، ساختار هیئت مدیره، اندازه شرکت و اهرم مالی رابطه منفی و مالکیت سهامدار نهادی دارای رابطه مثبت معنادار با شواهد مدیریت سود دارد. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، پس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بین متغیرها مشکل خود همبستگی وجود ندارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد که تغییرات در متغیرهای مستقل و کنترلی نماینگر ۳۴ درصد تغییر در متغیر وابسته است.

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 RPT_{i,t} + \beta_2 OSI_{i,t} + \beta_3 BF_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \varepsilon_{it}$$

تکانه (۶). نتایج آزمون فرضیه سوم

نام متغیر	نماد متغیر	ضرایب (Coefficient)	آماره (t-Statistic)	Prob
معاملات با اشخاص وابسته	RPT	۲/۰۶	۰/۵۸	۰/۵۶
مالکیت سهامدار نهادی	OSI	-۱۲/۶۱	-۱/۰۵	۰/۲۹
ساختار هیات مدیره	BF	۰/۰۳	۰/۰۰۶	۰/۹۹
اندازه شرکت	SIZE	۱۵/۸۶	۰/۹۲	۰/۳۵
اهرم مالی	LEV	-۰/۷۸	-۳/۳۳	۰/۰۰۰
مقدار ثابت	C	۶/۷۴	۲۱/۳۳	۰/۰۰۰
ضریب تعیین	R Squar	۰/۲۶		
ضریب تعیین تعدیل شده	Adjusted R Square	۰/۲۳		
دوربین واتسون	Durbin-Watson	۲/۴۰		
آماره F		۹/۲۴	۰/۰۰۰Prob.	
آماره Hausman		۴/۳۱	۰/۱۳Prob.	
آماره F-limer		۶/۲۵	۰/۰۰۰Prob.	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آماره F-limer $F(0/000)$ کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده، بنابراین روش داده‌های پانلی نسبت به روش داده‌های پولدارجیت دارد. همچنین با توجه به اینکه سطح معنی داری آماره H-hausman $H(0/13)$ بیشتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده،

روش رگرسیون با اثرات تصادفی نسبت به روش رگرسیون با اثرات ثابت ارجحیت دارد. در مرحله بعد با توجه به اینکه آماره $F(0/000)$ دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) می باشد، بنابراین رگرسیون قدرت تبیین دارد. همچنین با توجه به اینکه متغیر معاملات با اشخاص وابسته (متغیر مستقل) دارای سطح معناداری بالای (۵ درصد) بوده و با بازده دارایی رابطه معنی داری ندارد. همچنین از متغیرهای کنترلی، تنها اهرم رابطه منفی معنی دار با بازده دارایی دارد. آماره دوربین واتسون نیز چون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می باشد، پس می توان نتیجه گیری کرد که بین متغیرها مشکل خود همبستگی وجود ندارد. علاوه بر این مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد که تغییرات در متغیرهای مستقل و کنترلی نماینگر ۲۳ درصد تغییر در متغیر وابسته است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

یافته های تحقیق نشان می دهد که بین معاملات با اشخاص وابسته با رتبه افشاء و شواهد مدیریت سود رابطه ی معنادار وجود دارد. اما با توجه به نتایج تحقیق نمی توان بیان کرد که بین معامله با اشخاص وابسته و سودآوری شرکت رابطه ی معناداری وجود دارد. در مورد تأثیر مثبت معاملات با اشخاص وابسته بر مدیریت سود می توان گفت با توجه به فرضیه تضاد منافع و جدایی مالکیت از مدیریت، معاملات با اشخاص وابسته ممکن است موجب از دست رفتن ثروت سهامداران شود. با توجه به این دیدگاه گاهی انگیزه برای معاملات با اشخاص وابسته این است که دارایی های شرکت به نفع اشخاص وابسته از تملک شرکت خارج گردد و مدیر برای سرپوش گذاشتن بر آن اقدام به مدیریت سود نماید نتایج و یافته های این فرضیه با نتایج تحقیق مینگ (۲۰۰۳) موافق و با نتایج تحقیق گوردن و هنری (۲۰۰۵) و کوآن و همکاران (۲۰۱۰) یکسان نبوده است. در مورد تأثیر معکوس معامله با اشخاص وابسته و رتبه افشاء که یکی از شاخص های بسیار مهم برای سرمایه گذران می باشد و آن ها را در انتخاب سهام یاری می کند، می توان بیان کرد که عوامل و ویژگی های گوناگون مالی و اقتصادی می تواند بر روی میزان و سطح کیفیت افشاء شرکت ها در مقاطع زمانی مختلف تأثیر گذار باشد. بر همین اساس ممکن است که افزایش معاملات با اشخاص (خرید، یا فروش و...) منجر به کاهش شفافیت و قابلیت اتکاء شود زیرا به نظر سرمایه گذاران مدیر در این حالت از نفوذ نمایندگی خود بهره برده و منافع خود را ارجح بر منافع مالکان می دانند. که این موضوع می تواند منجر به بی اعتمادی سرمایه گذران و در نهایت خروج سرمایه از بازار سهام آن شرکت شود. نتایج و

یافته‌های این فرضیه با نتایج تحقیق مینگ (۲۰۰۳) یکسان بوده است. با توجه به نتیجه حاصل از فرضیه اول مبنی بر وجود رابطه‌ی معنادار بین معاملات با اشخاص وابسته و رتبه افشا پیشنهاد می‌شود که سرمایه‌گذاران هنگام تجزیه تحلیل برای خرید سهام شرکت‌ها به متغیرهایی چون معاملات با اشخاص وابسته توجه داشته باشد زیرا این متغیر منجر به کاهش رتبه افشا می‌شود. به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود با توجه به رابطه منفی معاملات با اشخاص وابسته و رتبه افشا، قوانین و مقرراتی را اتخاذ نمایند که شرکت‌ها از ساختار کنترلی قوی برخوردار باشند. با توجه به نتیجه حاصل از فرضیه دوم مبنی بر وجود رابطه‌ی معنادار بین معاملات با اشخاص وابسته و مدیریت سود به مدیران پیشنهاد می‌شود این نکته را در نظر بگیرند که افزایش معاملات با اشخاص وابسته منجر به افزایش شواهد مدیریت سود بنگاه می‌شود پس مدیران باید برای از بین بردن بی‌اعتمادی سرمایه‌گذاران، اطلاعات خود را شفاف‌تر ارائه دهند. با توجه به نتیجه حاصل از فرضیه سوم مبنی بر عدم وجود رابطه‌ی معنادار بین معاملات با اشخاص وابسته و سودآوری شرکت می‌توان بیان کرد که معامله با اشخاص وابسته بطور مستقیم سودآوری شرکت را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد اما ممکن است با اثر گذاشتن بر سایر متغیرها مانند مدیریت سود و کیفیت افشا در نهایت موجب دیدگاه منفی سرمایه‌گذاران بر شرکت شود و در نهایت عملکرد مالی شرکت در آینده تحت تأثیر قرار گیرد.

منابع

- اسماعیل زاده مقری، علی؛ علیجان زاده قرا، صدیقه؛ هادیان، سید امین. (۱۳۹۵). تأثیر معاملات با اشخاص وابسته بر سود سهام نقدی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۵۷-۷۲.
- بلکویی، احمد ریاحی (۲۰۰۰). تئوری حسابداری. مترجم: علی پارساییان (۱۳۸۱)، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ اول ۱۳۸۱.
- خدای پور، احمد؛ امینی، مهدی؛ هوشمند زعفرانیه، رضا. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر الزامات افشای معاملات با اشخاص وابسته بر مدیریت سود. فصلنامه پژوهش حسابداری، ۲ (۲) صص ۶۹-۸۷
- خلعتری عبدالصمد، آراد حامد و محمد تقی ابراهیمیان (۱۳۹۱). بررسی اثر معاملات با اشخاص وابسته بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری. صص ۳۸-۵۱

زمانی فارسی، علیرضا (۱۳۹۵) مطالعه‌ی ارتباط فاکتورهای تعیین کننده سطح افشای معاملات با اشخاص وابسته در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

فرقاندوست، کامبیز و لیلی یوحنا. (۱۳۷۲). استانداردهای بین المللی حسابداری معاملات با اشخاص وابسته. فصلنامه علمی پژوهشی بررسی‌های حسابداری، سال اول، شماره سوم، بهار ۱۳۷۲، ص ۹۲-۱۰۳.

قائمی، محمد حسین، قیطاسوند، محمود و توجیکی، محمود (۱۳۸۲). تاثیر هموارسازی سود بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۳.

قجری، مهسا. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر تخصص در صنعت و تغییر موسسه حسابرسی بر کیفیت افشاء (قابل اتکاء بودن و به موقع بودن) در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه دانشگاه واحد علوم و تحقیقات دماوند.

قربانی، محمد. (۱۳۸۶). الزامات مدیریت از کنترل‌های داخلی: الزامات بخش ۴۰۴ ساربینز - آکسلی. فصلنامه حسابدار رسمی، سال چهارم، شماره دوازدهم، بهار ۱۳۸۶، ص ۶۹-۸۸.
کامیابی، یحیی، احسان بوژمهرانی، فاضل نادری پلنگی. (۱۳۹۲). بررسی خطای پیش بینی سود، معاملات با اشخاص وابسته و نسبت اعضای غیر موظف هیئت مدیره، فصلنامه‌ی علمی و پژوهشی بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۳، ص ۱۳۱-۱۵۱.

نمازی، محمد؛ بایزیدی، انور؛ جبارزاده کنگرلویی، سعید. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود. تحقیقات حسابداری و حسابرسی. سال دوم. شماره نهم. بهار ۱۳۹۰. صص ۲۲-۴.
نوروش، ایرج و حسینی، سید علی (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین کیفیت افشاء (قابلیت اتکا و به موقع بودن) و مدیریت سود. فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. شماره ۵۵. صص ۱۳۴-۱۱۷.
نیکومرام، هاشم؛ پازوکی، پریسا. (۱۳۹۴). پاداش مدیریت و پایداری سود. حسابداری مدیریت. بهار ۱۳۹۴، دوره ۸، شماره ۲۴؛ صص ۶۱-۷۱.

یعقوب نژاد، احمد؛ جوادی، نعمت اله. (۱۳۸۸). رابطه بین اندازه شرکت‌ها و هزینه‌های سیاسی. مجله مطالعات مالی، شماره چهارم، صص ۴۱-۶۱.

AbbasZadeh, MohammadReza; Mostafa Ghannad; Afshin BehSoodi.
Product Market Competition, Related Party Transactions and Fee of Audit Services. The Iranian Accounting and Auditing Review, Article 5, Volume 24, Issue 1, spring 2017, Page 61-80.) In Persian)

Belkoy, Ahmad Riahi (2000) , Theory of Accounting. Content: Ali Parsayian (2002) , Office of Cultural Studies, First Edition, 2002

- Berta L. L. & Bazoolan Y. T. (2008). Corporate governance and voluntary disclosure. *Journal of Accounting and Public Policy*. 22 (4): 325–345.
- Chen, Y., R. Cheng, A. and Y., L., Hung, . (2012). Value of Cash Holding: the Impact of Cash from Operating, Investment and Financing Activities. National Cheng Kung University. Working Paper. NO 48.
- Darabi, R. & Davoodkhani, M. (2015). The impact of related party transactions on the value of company. *The Financial Accounting and Auditing Researches*, 7 (28) , 131-152..) In Persian)
- Dechow, P. Dichev, I. (2002). The quality of accruals and earnings: the role of accruals in estimation error. *The Accounting Review*. Vol 77. pp: 35-59.
- Forghandoost, Kambiz, Lily John. (1992). International Accounting Standards for Transactions with Affiliated entities. *Quarterly journal of accounting reviews*, first year, No. 3, pp 103-92..) In Persian)
- Ghaemi, Mohammad Hussein, Ghitasvand, Mahmud and Toujiki, Mahmud. (2002). The Effect of Smoothing Equity on Stock Returns of Companies Listed in Tehran Stock Exchange. *Accounting and auditing reviews*, No. 33.) In Persian)
- Ghajari, Mahsa (2012). Investigating the impact of industry expertise and changing the audit firm on the quality of disclosure (reliability and timeliness) on Tehran Stock Exchange. Thesis of Damavand University of Science and Research..) In Persian)
- Ghorbani, Mohammad (2007). Management requirements of internal controls: Requirements Section 404 Sarbanes-Oxley. *Official accounting quarterly*, fourth year, twelfth issue, spring of 2007, pp 69-88..) In Persian)
- Gordon, E. A. , E. Henry and D. Palia. (2005). related party transactions: associations with corporate governance and Firm Value. Working paper, Rutgers University, 2004. <http://ssrn.com/abstract=558983>.
- Healy and Wahlen. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13 (4) , 365-383.
- Henry, E :Gordon, E. A. , Reed, B. , & Louwers, T. (2006). Therole of related party transactions in fraudulent financial reporting. Working Paper: University of Miami, Rutgers University, Southern Illinois University and James Madison University.
- IsmaelZadeh ,Ali ,Alijanzadeh Ghara, Sedigheh ,Hadian, Seyyed Amin. (2016). effect of related parties' transactions on cash dividend. The

- Financial Accounting and Auditing Researches ,Year 8 ,No. 31. page 57-72..) In Persian)
- Jian, M. , and Wong, T. J. (2004). "Earnings Management and Tunneling through Related Party Transactions: Evidence from Chinese Corporate Groups". Retrieved 18 August. 2006, from <http://cei.ier.hitu.ac.jp/news/paper/Ming%20Jian%20and%20T.J.%20Wong>.
- Jones, J. J. (1991). Earnings Management during Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29 (2) , 193-228.
- Kakyabi, Y. , Buzhmehrani, E. , & Naderi, F. (2015). Profit forecast error, related party transactions and the proportion of outside board members. *Experimental Studies Quarterly Financial Accounting*, 43: 135-151.) In Persian)
- Khalatbari ,Abdolsamad, Arad ,Hamed ,Ebrahimian ,Mohammad Taghi (2012). effect of related parties' transactions on the firm's performance. , https://www.civilica.com/Paper-CAFM01-CAFM01_133.html.) In Persian)
- Khodamipour ,Ahmad; Amini ,Meysam; Zafaraniyeh ,Rahmatullah Houshmand. (2012). Effect of Disclosure Requirements on parties' transactions on Profit Management. *Empirical Research in Accounting* , (2) 2, page69-87.) In Persian)
- Kothari, S. P. , Leone, A. J. , and Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting and Economics*. 39 (1) , 163–197.
- Kuan ,Linvanı ,Greg Tower ,Rusmin ,J-L. W. Mitchell Van der Zahn . (2010). Related Party Transactions and Earnings Management, *JICA Alumni Association of India*, Vol. 14, No. 2, 2010, pp. 115-137.
- Ming, J. J and T. J. Wong, T. J. (2003). Earnings management and tunneling through related party transactions: Evidence from Chinese corporate groups. *EFA 2003 Annual Conference Paper No. 549*. <http://ssrn.com/abstract=424888>
- Minjung K. , Ho-Young Lee, Myung-Gun Lee and Jong Ch. (2014). The Association between Related-Party Transactions and Control-Ownership Wedge: Evidence from Korea. *Pacific-Basin Finance Journal*, 29, PP. 272-296.
- Namazi, Mohammad, Bayazidi, Anvar, Jabbarzadeh Kangarlouyi, Saeed. (2017). Investigate the relationship between audit quality and profit management. *Accounting and Audit Research*. Second year. No. 9th. Spring of 1390. Pp 4-22.) In Persian)

- Nen-Chen, R. H. , Jeng, C. , Ying, W. (2013). Effect of disclosure regulation on earnings management through related-party transactions: Evidence from Taiwanese firms operating in China. *Journal of Accounting and Public Policy*, 32 (4): 292-313
- Nicomaram ,Hashem ,Pazoki ,Parisa. (2015). Management bonus and earning persistence. *Management Accounting*, Volume 8 ,No24, pp61-71.) In Persian)
- Noravesh ,Iraj ,Hosseini ,Seyed Ali. (2009). Corporate Disclosure Quality (consist of timeliness and reliability) and Earnings Management *Accounting and Auditing Reviews*. No16 (2) , p147-156.(In Persian)
- Omar. Ebrahim,Simon,Ahmed. (2011). corporate governance and disclosure: An Additional Evidence. <http://aaahq.org>
- Riddick, L. A, Whited, T. M. (2009). The corporate propensity to save. *TheJournal of Finance*, 64 (4): 1729-1766.
- Wong, R. M. K. , Kim. J. B. , Lo, A. W. Y. (2015). Are Related-Party Sales Value- Adding or Value-Destroying?. *Journal of International Financial Management & Accounting*. City University of Hong Kong. 26, P 1-38.
- Yaghoobnezhad, Ahmad; Nemat Javadi (2009). The relationship between the size of firms and political costs. *financial knowledge of securities analysis* ,Article 3, Volume (2) , Page 41-61.(In Persian)
- Zamani Farsi, Alireza. (2016). studying the relationship between determining factors of transactions' disclosure level and related parties in companies listed on Tehran Stock Exchange. Masters' degree thesis, Islamic Azad University of Marvdasht Branch.(In Persian)

The Relation of Related Party Transactions To Disclosure Quality, Earnings Management and Profitability

Seyed Hesam Vaghfi¹, Maryam Salmanian², Farzad Manian³,
Ali Fayaz⁴

Received : 2016/05/03

Approved: 2016/08/24

Abstract

Related party transaction is one of the factors devaluating the capital market. Although all related party transactions aren't opportunistic, but it is believed that they significantly affect risk and are very important to investors. This research is aimed to identify the relation of related party transactions to disclosure quality, earning management, and profitability. Based on the representation problem, related party transactions, due to the owner's lack of control and the conflict of interest, can lower disclosure quality and stakeholders' wealth and thus result in earning management. Therefore this study uses related party transactions as an independent variable and discretionary accruals as the dependant variable. The sample includes 112 firms listed in Tehran Stock Exchange over the period from 2012 to 2016. To test the hypotheses, multiple linear regression model has been used. Research findings show a negative significant relation, a positive significant relation and no significant relation of related party transactions to disclosure quality, earnings management and profitability, respectively.

Keywords: related party transactions, disclosure quality, earnings management, profitability.

Jel clacification: M41

DOI: 10.22051/jera.2017.9601.1255

¹ Faculty member of Payame Noor University, Tehran, Iran, corresponding author, (vaghfi2012@gmail.com)

² Phd student , Department of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University ,Tehran, Iran, (salmanian_20012@yahoo.com)

³ MSc of Accounting, Gheshm Branch, Islamic Azad University, Gheshm, Iran. (manyan@yahoo.com)

⁴ MSc of Accounting, Department of sience research, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (alifayaz@yahoo.com)